

PROTOCOLAKKOORD OM DE AANPAK VAN BODEMBEHEER EN GEZONDHEID BETER OP ELKAAR AF TE STEMMEN

TUSSEN PARTIJEN

Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid, Koning Albert II-laan 35 bus 33, 1030 Brussel, met ondernemingsnummer 0316.380.841, vertegenwoordigd door de leidend ambtenaar van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid, waarnemend administrateur-generaal Karine Moykens, hierna genoemd 'AZG'.

EN

Het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij met maatschappelijke zetel gelegen te Stationsstraat 110, 2800 Mechelen en met ondernemingsnummer 0842.399.963, vertegenwoordigd door administrateur-generaal Werner Annaert, hierna genoemd 'OVAM'.

Elk afzonderlijk een partij en gezamenlijk partijen genoemd;

binnen het leidend principe 'Health is in all Policies and all policies are in health'.

Gelet op de intentie van beide Partijen om:

- De huidige samenwerking te versterken en te optimaliseren;
- Het delen van informatie (m.b.t. bodemkwaliteit en gezondheid) mogelijk te maken, onderling en naar betrokken actoren;
- Bij te dragen aan de realisatie en uitvoering van het Zeer Zorgwekkende Stoffenbeleid van de Vlaamse overheid;
- Te streven naar uniformiteit op vlak van beoordelingsinstrumenten en of evaluatiemethodieken (afgestemd beleid);
- De multidisciplinaire aanpak rond Milieu en Gezondheid te ondersteunen.

Rekening houdend met volgende randvoorwaarden:

- De kerntaken die beide entiteiten vervullen.
- De beschikbare budgettaire- en personele middelen voor beide entiteiten.

Juridisch kader

Gelet op de volgende regelgeving:

- Het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid (hierna: decreet Algemene Bepalingen Milieubeleid);
- Het decreet van 21 november 2003 betreffende het preventieve gezondheidsbeleid (hierna: Preventiedecreet);
- Het decreet van 27 oktober 2006 betreffende de bodemsanering en de bodembescherming (hierna: Bodemdecreet);

- Het decreet van 23 december 2011 betreffende het duurzaam beheer van materiaalkringlopen en afvalstoffen (hierna: Materialendecreet);
- Het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning;
- Het besluit van de Vlaamse Regering van 1 juni 1995 houdende algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne;
- Het besluit van de Vlaamse Regering van 11 juni 2004 houdende maatregelen tot bestrijding van de gezondheidsrisico's door verontreiniging van het binnenmilieu (hierna: binnenmilieubesluit);
- Het besluit van de Vlaamse Regering van 10 december 2004 houdende vaststelling van de categorieën van projecten onderworpen aan milieueffectrapportage;
- Het besluit van de Vlaamse Regering van 12 oktober 2007 betreffende de milieueffectrapportage over plannen en programma's;
- Het besluit van de Vlaamse Regering van 14 december 2007 houdende vaststelling van het Vlaams reglement betreffende de bodemsanering en de bodembescherming (hierna: Vlarebo);
- Het besluit van de Vlaamse Regering van 12 december 2008 tot uitvoering van titel XVI van het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid (hierna: Milieuhandhavingsbesluit);
- Het besluit van de Vlaamse Regering van 30 januari 2009 betreffende de Logo's (hierna: Logo-besluit);
- Het besluit van de Vlaamse Regering van 19 november 2010 tot vaststelling van het Vlaams reglement inzake erkenningen met betrekking tot het leefmilieu (hierna: Vlarel);
- Het besluit van de Vlaamse Regering van 17 februari 2012 tot vaststelling van het Vlaams reglement betreffende het duurzaam beheer van materiaalkringlopen en afvalstoffen (hierna: Vlarema);
- Het besluit van de Vlaamse Regering van 27 november 2015 tot uitvoering van het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning;
- Het besluit van de Vlaamse Regering van 17 februari 2017 betreffende nadere regels voor de milieueffectrapportage over projecten en voor de omgevingsveiligheidsrapportage.

Buiten de scope van dit protocolakkoord

Acute noodsituaties waarbij het Coördinatie- en Crisiscentrum van de Vlaamse overheid (CCVO) een regisserende rol opneemt.

WORDT OVEREENGEKOMEN WAT VOLGT:

HOOFDSTUK I: KADER EN DOELSTELLINGEN

Artikel 1: Kader

Dit protocolakkoord beschrijft het kader waarbinnen de samenwerking tussen beide partijen kan verlopen. Hieraan worden concrete doelstellingen gekoppeld om kwaliteitsvol werk te kunnen leveren. Het protocolakkoord gaat verder dan de reeds gemaakte afspraken en reeds opgemaakte communicatiestappenplannen tussen OVAM en AZG.

Dit protocolakkoord zorgt ervoor dat het bestaande protocol uit 2012: 'Communicatiestappenplan in geval van ernstige bodemverontreiniging waarvoor voorzorgsmaatregelen of veiligheidsmaatregelen noodzakelijk zijn', wordt opgeheven en ondervangen.

Voorliggend protocolakkoord is van toepassing, onafhankelijk van het 'Draaiboek Milieu Incidenten' van het Departement Omgeving of de 'Richtsnoeren Drinkwater voor de informatieoverdracht en voor de crisiscommunicatie in geval van normoverschrijding en/of potentieel ernstige bedreiging voor de volksgezondheid'.

Artikel 2: Gemeenschappelijke doelstellingen

Om de opdrachten van beide partijen zo goed mogelijk te realiseren, formuleren we volgende doelstellingen:

- Het verbeteren van de kwaliteit van onze dienstverlening;
- Het in kaart brengen van gegevens, instrumenten, methodieken, toetsingscriteria en criteria voor milieugezondheidskundige impact beoordelingen;
- Het verder afstemmen van:
 - Prioriteiten (beleidsmatig);
 - Procedures (instrumenten);
 - Inzichten (beoordeling en evaluatie);
 - Projecten (inhoudelijk);
- Het bevorderen van afspraken en andere protocollen om veilige informatie-uitwisseling mogelijk maken met verschillende actoren, bevoegd voor het milieu- en gezondheidsbeleid;
- Het betrekken van onze actoren op een participatieve wijze;
- Het ontsluiten van relevante en afgestemde bodem- en gezondheidsinformatie die ter beschikking gesteld wordt van betrokken partners. Hierbij wordt rekening gehouden met de met de geldende regelgeving, in het bijzonder wanneer het gaat om het ontsluiten van persoonsgegevens;
- Het ter beschikking houden van een dataset voor onderzoeksdoeleinden en beleidsdoeleinden;
- Gepast, preventief en snel kunnen reageren op onverwachte uitdagingen/situaties.

We hanteren hiervoor een systematische benadering van de bron-effect-keten: een 'bodemgerelateerde gezondheidsimpactanalyse'. Het kader hiervoor wordt versterkt door samen te werken aan de **succesfactoren**:

- Mandaat verankerd in wetgeving;
- Interdisciplinaire capaciteit;
- Benaderings- en implementatiestructuren lokaal en regionaal mede geënt op settings (levensdomeinen);
- Interne en externe samenwerking;
- Afgestemde procedures;
- Communicatie;
- Participatie en data- en indicatoren management.

We brengen die inzichten in praktijk middels afgestemde **handelingskaders**.

Artikel 3: Beperkingen

In voorkomend geval dat nieuwe prioriteiten en/of beleidslijnen naar voor worden geschoven die voorliggende doelstellingen en/of samenwerking doorkruist, kan de inhoud van voorliggend protocolakkoord bijgesteld worden, eventueel mits een (tijdelijk) addendum aan dit protocolakkoord.

HOOFDSTUK II: VORM GEVEN AAN DOELSTELLINGEN

Om de gemeenschappelijke doelstellingen te realiseren zijn er verschillende aspecten waarover afspraken en informatie-uitwisseling georganiseerd moeten worden.

Bij de opmaak van het protocolakkoord zien we afstemmingsnoden rond:

- Actuele beleidslijnen;
- Hoofdprincipes van toegepaste methodieken en beslisriteria;
- Gebruik van draaiboeken;
- Prioriteiten binnen de samenwerking;
- Het optimaliseren van digitale data-uitwisseling;
- GDPR en Vertrouwelijkheid.

De partijen zullen hierover in gesprek gaan en maken gebruik van de (op dat moment) beschikbare informatie rond afspraken/standpunten/regelgeving/draaiboeken/procedures... die relevant zijn voor het realiseren van de vooropgestelde doelstellingen. Er wordt gestreefd naar gezamenlijk geïnterpreteerde informatiedeling in communicatie.

Artikel 4: Actuele beleidslijnen

Om tot een multidisciplinaire aanpak te komen, worden inzichten gedeeld omtrent de beleidslijnen die vanuit beide domeinen worden gehanteerd.

Voor **AZG** zijn dit de **leidende principes** waarmee onder meer rekening wordt gehouden:

- Het Agentschap Zorg en Gezondheid (AZG) begrijpt het **begrip ‘preventieve gezondheidszorg’** (en gezondheidsopvoeding) ruim, in het licht van de evolutie in de medisch-milieukundige wetenschap. Het principe Health in all Policies (HiaP) ondersteunt dit begrip
- **Health in all Policies**: ingevuld middels het facettenbeleid of beleid dat buiten het domein van de gezondheidszorg valt en bijdraagt tot het bevorderen, beschermen en behouden van gezondheid;
- **Thematische benadering via de preventieprogramma’s**: Risicoanalyse, Milieugezondheidskundige aandachtsgebieden (MGAG) en Bodem (eventueel in 2^e instantie drinkwater en binnenmilieu);
- **Gezondheidsdoelstellingen** (lange termijn AZG): om prioriteiten te leggen binnen het preventieve gezondheidsbeleid werkt de Vlaamse overheid met gezondheidsdoelstellingen. Dat zijn specifieke, meetbare en algemeen aanvaarde doelstellingen die men in een bepaalde periode wil realiseren om gezondheidswinst op bevolkingsniveau te realiseren;

- **Kwetsbare groepen:** specifieke bevolkingsgroepen, waaronder personen of groepen van personen die behoren tot een bepaalde leeftijdscategorie of die zich bevinden in een bepaalde ontwikkelingsfase. Ook mensen die kampen met kansarmoede worden hierin vervat, alsook bevolkingsgroepen die in een grotere mate zijn blootgesteld aan bedreigingen van hun gezondheid, onder meer door in een meer dan normale milieubelaste omgeving te verblijven;
- **Proportioneel universalisme:** Een aanpak die zich richt op alle burgers, maar met een verschillende intensiteit voor bepaalde doelgroepen. Het proportioneel universalisme biedt een houvast om een campagne of actie tegen het ‘ongelijkheidslicht’ te houden.
- **Settinggericht werken:** Settings zijn omgevingen of plaatsen waar mensen wonen, werken, spelen, leren, ... kortom ‘leven’, bijvoorbeeld school, gemeente, werkplek, jeugd- en sportverenigingen, ... Geen enkele setting is hetzelfde. Setting-gericht werken houdt daarom in dat methodieken of preventieve acties ontwikkeld worden die gericht zijn naar organisaties in een welbepaalde setting, met oog voor de eigenheid en complexiteit van die setting zodat de implementatie van een actie of methodiek succesvol is. Werken met stakeholders binnen de setting is een fundamenteel principe van de setting-gerichte aanpak. Binnen een setting zijn verschillende stakeholders actief, zowel de intermediairs als de einddoelgroep. Setting-gericht werken draagt ook bij tot de succesvolle implementatie van preventieve methodieken en acties;
- **Population Health Management** gebruikt actuele en historische data om te begrijpen welke de drijvende krachten zijn van (on)gezondheid in diverse bevolkingsgroepen en de bevolking als geheel, brengt de verschillen ervan in tijd, plaats en bevolkingsgroep in kaart. Deze inzichten vormen de basis voor beleidsacties om gezondheidswinst op groeps- of bevolkingsniveau te bekomen. Voor zover Population Health Management de verwerking van persoonsgegevens vereist, dient daartoe eerst het nodige wettelijk kader gecreëerd te worden;
- **Risicocommunicatie:** communicatie van milieu-gerelateerde gezondheidsdata volgt de communicatieprincipes van de Flanders Environmental Health Studies (FLEHS) – een protocol beheerd door de opeenvolgende steunpunten Milieu & Gezondheid.

Het beleid van **OVAM** richt zich op een minimale bodemkwaliteit, als essentiële factor voor een gezond leefmilieu. Volgende **principes** staan hierin centraal:

- **Bodemzorg:** beschadigde of ongezonde bodem leidt tot een tekort aan land. Naast een curatieve aanpak zet de OVAM via bodemzorg ook in op het duurzaam gebruik en beheer van bodem, sediment en grondwater. Zo blijven ze beschikbaar voor de volgende generaties. Preventie van bodemverontreiniging voorkomt (de verspreiding van) nieuwe bodemverontreiniging. De bodem kan zo haar verschillende diensten/functies blijven leveren en (maatschappelijke) kosten worden vermeden. Beter voorkomen dan saneren;
- **Natuurlijk kapitaal:** de OVAM steunt initiatieven om bodems te beschermen tegen klimaatverandering. We garanderen een gezonde voedselproductie en het behoud van de biodiversiteit.
- **2036-doelstelling:** de OVAM wil dat tegen 2036 elke risicoground in Vlaanderen is onderzocht en daar waar nodig de sanering van historische bodemverontreinigingen is opgestart;
- **Ontsluiten bodeminformatie:** de OVAM beheert een grondeninformatieregister (GIR) waarin ze gegevens over gronden opneemt die zij in het kader van het Bodemdecreet ontvangt. Deze gegevensbank speelt een belangrijke rol in de bescherming van een gezonde en propere bodem;

- **Circulair bodem- en landgebruik:** de OVAM geeft vorm aan het afvalstoffen-, bodem- en materialenbeleid. We zorgen voor het beleidskader dat de Vlaamse bedrijven en de Vlaming stimuleert om materiaal- en bodembewust te produceren en consumeren;
- **Waterbodem:** de OVAM stimuleert het bewustzijn rond historisch verontreinigde waterbodems. De sanering van historisch verontreinigde waterbodems is immers nodig voor een verhoogde kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater en de ontwikkeling van groenblauwe netwerken;

Artikel 5: Hoofdprincipes van toegepaste methodieken

Naast het delen van inzichten waarop het beleid geschoeid is, is het ook van belang dat beide partijen begrip hebben van wederzijdse hoofdprincipes die schuilgaan achter enkele toegepaste methodieken. Zo zullen beide partijen informatie delen omtrent volgende werkmethodes:

AZG werkt aan de hand van volgende **methodieken**

- **Handelingskader:** Dit is een tijdelijk beleidsdomeinoverschrijdend instrument waarbij via een risicogebaseerde aanpak een beleidsmatige en maatschappelijke strategie wordt bepaald rond omgaan met resultaten en welke maatregelen nodig zijn om de blootstellingskorf niet volledig te vullen. In milieugezondheidskundige aandachtgebieden vertaalt zich dat in gezondheidskundige risicogrenzen die best niet overschreden mogen worden. Dit wordt onderbouwd door een medisch milieukundige risico-analyse. Hieruit volgen mogelijk maatregelen zoals:
 - no regret-maatregelen. Dit zijn maatregelen volgens het Voorzorgsprincipe die worden aanbevolen rond een problematiek waarover nog geen volledige wetenschappelijke kennis aanwezig is. Het betreft adviezen aan de algemene of specifiek kwetsbare bevolking om hun blootstelling te beperken en om opstapeling en belasting in hun lichaam te voorkomen;
- **Actieplan:** In een actieplan wordt gedetailleerd de aanpak van een specifieke problematiek uitgewerkt t.a.v. een bepaalde setting met aandacht voor kwetsbare groepen. Hierin worden de doelstellingen omschreven alsook de data die gebruikt zullen worden om het actieplan vorm te geven. Er worden prioriteiten aangegeven en welke acties daaraan gekoppeld worden. Ook wordt bepaald welke stakeholder waar in het plan welke rol opneemt én wordt er ook aandacht besteed aan monitoring en impactmeting. Bijvoorbeeld: het nationaal actieplan Hormoonverstoorders (NAPED), waarin de aanpak rond PolyChloorBifenylen (PCB's) besproken wordt, het Actieplan hormoonverstoring – poly- en perfluoralkylstoffen (PFAS);
- **Draaiboeken of procedures** worden opgemaakt om complexe en gestandaardiseerde processen uit te schrijven zodat alle betrokkenen dezelfde afspraken volgen en zo in staat zijn om kwalitatief en uniform te werken;
- **Gezondheidskundige advieswaarden (GAW):** voor fysische en chemische factoren zijn waarden die richtinggevend zijn voor een milieukwaliteitsniveau dat afgestemd is op een duurzame ontwikkeling, en die overeenkomen met een blootstellingswaarde die verondersteld wordt geen of verwaarloosbare negatieve effecten op de gezondheid te hebben van mensen die langdurig worden blootgesteld aan dit niveau van blootstelling. AZG heeft gezondheidskundige advieswaarden opgesteld voor inhalatoire blootstelling in buitenlucht, om te gebruiken in milieueffectenrapportage (MER), milieugezondheidskundige risico-inschattingen of als beleidsonderbouwing, -opvolging en -evaluatie. Voor het afleiden van GAW's worden diepte-analyses uitgevoerd zoals beschreven in het ' Protocol for the

selection of Health-based reference values (RV)'. Het betreft een selectie uit bestaande toetsingswaarden uit de internationale literatuur.

Voor elke parameter is er een fiche opgemaakt die de selectie voor de gekozen GAW verduidelijkt. De overzichtstabel van Gezondheidskundige advieswaarden (GAW) voor gebruik is vrij te consulteren op de website van de Vlaamse overheid.

Bij de selectie van de GAW's worden louter gezondheidskundige aspecten in rekening gebracht, beleidsmatige afwegingen (haalbaarheid) werden niet in overweging genomen.

De afleiding, prioritering en onderbouwing wordt opgevolgd door de Vlaamse werkgroep Zeer Zorgwekkende Stoffen. De GAW's worden waar mogelijk aangevuld met grenswaarden in de mens;

- **Milieu/gezondheidssurveillance:** Surveillance is een structureel signaalbeleid gebaseerd op interpretatie van monitoringsdata ten behoeve van mogelijke acties om gezondheid te beschermen of verbeteren. Via milieumonitoring (periodiek of langdurig) wordt de evolutie van de concentraties opgevolgd en geëxtrapoleerd naar blootstelling of belasting. Via gezondheidsmonitoring (systematische of éénmalige dataverzameling) wordt een gezondheidsevolutie opgevolgd en bij duidelijk signalen van verhoogde prevalenties van een bepaalde ziekte, worden dan acties genomen. Bij de éénmalige dataverzameling wordt een case-control benadering toegepast.
In eerste instantie wordt een wettelijk kader gecreëerd voor de verwerking van persoonsgegevens in het kader van gezondheidssurveillance;
- We gaan uit van de **Bradford-Hill criteria on causation** (1965): strength, consistency, specificity, temporality, biological gradient, plausibility, coherence, experiment, analogy, (reversibility).

Voorbeelden van methodieken vaak toegepast door AZG zijn: geospaciale surveillance kankerregister, INTEGO-MGZ, Be-MOMO, RICA-MGZ, MGRI, MGAG-werking, Vlaamse werkgroep ZZS, GAW-protocol, gecombineerde blootstelling, evaluatieprotocol carcinogene risico's, ...

Dit is geen limitatieve lijst, maar een indicatie van de meest voorkomende principes die binnen reeds bestaande methodieken worden toegepast. Afhankelijk van voortschrijdend inzicht worden principes en of methodieken bijgesteld waar nodig.

OVAM past een verscheidenheid toe aan principes en methodieken om minimale bodemkwaliteit te bewaken:

Principes:

- **Prioriteitsgerichte aanpak:** Op basis van de geïnventariseerde bodemdata van een locatie, worden de mogelijke risico's en urgenties, die uitgaan van de bodemverontreiniging in kaart gebracht. Op basis hiervan krijgen locaties een prioriteit voor een verdere aanpak. Indien nodig worden veiligheids- of voorzorgsmaatregelen opgelegd. Schadegevallen en meldingen van bodemverontreiniging volgen een traject op maat;
- **Normeringskader voor bodem:** bodemsaneringsnormen definiëren het niveau van verontreiniging dat een aanmerkelijk risico inhoudt van negatieve effecten voor de mens of het milieu. Bodemsaneringsnormen vormen het saneringscriterium bij (gemengd overwegend) nieuwe bodemverontreiniging. Bij (gemengd overwegend) historische bodemverontreiniging daarentegen wordt de saneringscriterium vastgesteld op basis van een risicobeoordeling, die desgevallend de aanwezigheid van een ernstige bodemverontreiniging aantoont;

- **Duidelijke Aanwijzing voor Ernstige Bodemverontreiniging:** in kader van een oriënterend bodemonderzoek wordt op basis van een aantal criteria nagegaan of er duidelijke aanwijzingen zijn van een ernstige bodemverontreiniging. Dit wordt toegepast bij (gemengd overwegend) historische verontreiniging of voor een bodemverontreiniging met niet genormeerde parameters; ;
- **BATNEEC-principe:** BATNEEC staat voor de ‘Best Available Technology Not Entailing Excessive Costs’, wat inhoudt een bepaalde bodemkwaliteit te verwezenlijken door gebruik te maken van de beste beschikbare technieken die geen overmatig hoge kosten met zich meebrengen. Binnen het kader van het BATNEEC-principe van het Bodemdecreet moet in een bodemsaneringsproject (BSP) een gewogen keuze gemaakt worden tussen verschillende bodemsaneringsvarianten aan de hand van een multicriteria analyse (MCA);
- **Onderzoeks- en saneringsplicht:** het Bodemdecreet voorziet in een (periodieke) onderzoeksplicht voor exploitanten die mogelijk bodemvervuilende activiteiten uitvoeren. Ook bij sluiting van een dergelijke inrichting of voorafgaand aan een overdracht van een grond waarop deze activiteiten plaatsvinden of plaatsgevonden hebben is een dergelijke onderzoeksplicht van toepassing. De saneringsplichtige staat in voor de uitvoering van een beschrijvend bodemonderzoek en desgevallend de bodemsanering;
- **Vrijstelling onderzoeks- en/of saneringsplicht:** indien men als betrokkene cumulatief aan een aantal criteria voldoet, kan men vrijgesteld worden van de onderzoeks- en/of saneringsplicht;
- **Handhaving bodem:** de OVAM kan ambtshalve maatregelen nemen indien een onderzoeks- of saneringsplichtige in gebreke blijft.

Methodieken:

- **Ambtshalve bodemsanering:** indien betrokkenen niet willen of kunnen saneren of bij vrijstelling, kan de OVAM in hun plaats optreden om mens en milieu te beschermen tegen de gevolgen van ernstige bodemverontreiniging;
- **Huissaneerder:** de OVAM stimuleert de collega-overheden om al hun bodemverontreiniging aan te pakken en ondersteunt hen hier zoveel mogelijk in. De OVAM gaat daarom samen met de betreffende overheid op zoek naar een oplossing die zowel het milieu als de Vlaamse overheid ten goede komt;
- **Natuurgebaseerd saneren en ontharden:** De OVAM stimuleert initiatieven die bodems beschermen tegen klimaatverandering;
- **Site-aanpak** De OVAM groepeerde meerdere locaties uit één gemeente in één onderzoek en noemt dit geheel een site. Het betreft geselecteerde gronden waar de mogelijk bodembedreigende activiteiten stopgezet werden, nog voor de huidige eigenaars de grond kochten.
- **Codes van goede praktijk en leidraden:** De OVAM ontwikkelt codes van goede praktijk om bodemonderzoeken en bodemsanering vlot en op gelijkwaardige wijze te laten verlopen. Leidraden zorgen voor bijkomende toelichtingen of voorbeelden;
- **Standaardprocedures:** Voor het opstellen van bodemonderzoek- en het uitvoeren van bodemsanering stelt de OVAM standaardprocedures ter beschikking;
- **Compendia's voor monsterneming en analyse:** de OVAM legt op dat analyses moeten uitgevoerd worden door een erkend laboratorium om een rechtsgeldige uitspraak te kunnen doen;

- **Richtlijnen voor erkend bodemsaneringsdeskundigen:** de OVAM communiceert via nieuwsberichten en vakinformatie op regelmatige basis met bodemsaneringsdeskundigen;
- **Protocol curatoren:** Een curator beschikt niet altijd over de mogelijkheid om de nodige bodemonderzoeken uit te voeren. De OVAM en de orde van Vlaamse Balies maakten afspraken over wat er in dat geval moet gebeuren. Het protocol bevat twee onderdelen:
 - Prefinanciering door de OVAM van oriënterend bodemonderzoek, beschrijvend bodemonderzoek en/of bodemsaneringsconcept;
 - Verkoop van onverkoopbaar onroerend goed aan de OVAM;
- **Protocol scholen:** De OVAM staat de scholen bij in het hele bodemtraject. Naast de financiële ondersteuning zorgt de OVAM ook voor bestekken en uitvoering, zodat deze bodemonderzoeken en -saneringen vlot kunnen verlopen. Zo kunnen de scholen zich op hun kerntaken richten;
- **Cofinanciering:** Particulieren, ondernemingen en openbare besturen kunnen bij de OVAM een subsidie aanvragen voor de bodemsanering van ernstige historische verontreiniging;
- **Bodemsaneringsfondsen:** Binnen Vlaanderen zijn verschillende bodemsaneringsorganisaties of fondsen opgericht die een belangrijke financiële ondersteuning kunnen bieden bij de aanpak van historische bodemverontreiniging binnen specifieke sectoren (Promaz – Tersana – Vlabotex – Bofas);
- **Brownfields- en blackfields:** de OVAM stimuleert herontwikkeling van brown- en blackfields en stortplaatsen in het kader van circulair ruimtegebruik. Door stortplaatsen te betrekken in de circulaire economie, zijn ze een voorraad aan materialen, energie en land;
- **Kwaliteitsopvolging bodemsaneringsdeskundigen:** De taken die een bodemsaneringsdeskundige in het kader van het Bodemdecreet uitvoert, moeten van goede kwaliteit zijn. Daarom moet hij beschikken over een kwaliteitshandboek. Anderzijds volgt de OVAM zijn werking op met audits en door controles;
- **Bodemattest:** Het bodemattest vermeldt alle relevante gegevens die de OVAM over de grond kent. Het informeert de koper van een grond over de bodemkwaliteit. Voor het sluiten van een overdrachtsovereenkomst van een grond, zowel een risicogrond als een niet-risicogrond, is een bodemattest noodzakelijk;
- **Webloket:** OVAM beschikt over meerdere digitale toepassingen om informatie op te vragen, uit te wisselen, aan te leveren;
- **Achilles-zorgsysteem:** dit zorgsysteem waarborgt milieuhygiënische, veilige en hoogstaande kwalitatieve uitvoering van bodemsaneringswerken;
- **F-Leach:** Er is een stapsgewijze methodiek ontwikkeld waarmee de risico's op uitloging van contaminanten uit de onverzadigde zone worden gekwantificeerd. Een tweede luik van de methodiek omvat een bron-pad-receptor analyse waarmee de risico's voor de receptoren worden bepaald;
- **S-Risk:** Dit geavanceerde model wordt gebruikt voor het beoordelen van blootstelling en risico's voor de menselijke gezondheid op verontreinigde locaties. Het lot en de verdeling van chemische verontreinigende stoffen in de bodem worden berekend volgens de principes van evenwichtsbehoud van massa. Berekening van bodemsaneringswaarden, locatiespecifieke risicobeoordeling en locatiespecifieke saneringsdoelstellingen is mogelijk.

Beide partijen zullen deze informatie zichtbaar meenemen in de interne werkprocedures bij het Agentschap Zorg en Gezondheid en de OVAM.

Artikel 6: Gebruik van draaiboeken

Beide partijen wensen de samenwerking vorm en inhoud te geven door gebruik te maken van 'draaiboeken'. Een draaiboek omvat minimaal het volgende:

- Het onderwerp waarop het draaiboek van toepassing is, bijvoorbeeld:
 - Een aandachtsgebied;
 - Een zorgwekkende stof;
 - Een parameter;
 - Een gezondheidkundig probleem;
 - Een blootstellingsroute;
- Op welke wijze informatie instroomt – doorstroomt – terugstroomt - uitstroomt naar actoren, en binnen welke termijnen deze informatie dient 'behandeld' en verwerkt te worden;
- Van de meest voorkomende en gemeenschappelijke actoren, bevoegd voor milieu- en gezondheidsbeleid, worden de contactgegevens, verantwoordelijkheden en rol vermeld;
- Welk 'type behandeling' dient te worden gekoppeld aan het 'type informatie' en door wie;
- Via welk kanaal(/kanalen) de informatie 'verspreid' wordt naar alle actoren;
- Contactgegevens van de beheerder die het draaiboek (inhoudelijk) beheert en up-tot-date houdt;
- De criteria uit het 'Communicatiestappenplan in geval van ernstige bodemverontreiniging waarvoor voorzorgsmaatregelen of veiligheidsmaatregelen noodzakelijk zijn' uit 2012 wordt, waar relevant, geïntegreerd in de draaiboeken.

Artikel 7: Prioriteiten binnen de samenwerking

Binnen de vooropgestelde samenwerking is het nodig om prioriteiten te stellen. Deze prioriteiten worden op regelmatige basis geëvalueerd. Dit kan aanleiding geven tot het structureel bijstellen ervan in functie van maatschappelijke, milieu-gezondheidkundige problemen die zich stellen.

Door beide partijen (cf. artikel 10) wordt beslist welk draaiboek prioriteit krijgt en voor welk onderwerp. Dit zal door beide partijen gebeuren vanuit de lange termijnvisies, maatschappelijke context en beleidsnota's. De jaarlijkse beleids- en begrotingstoelichtingen vertaalt in ondernemingsplannen zijn hierin richtinggevend.

De ondernemingsplannen van de entiteiten en de jaarlijkse beleids- en begrotingstoelichting kunnen hierbij richtinggevend zijn.

AZG verwijst hierbij naar:

- Het **Preventiedecreet** dat verschillende instrumenten voorziet om het preventiebeleid vorm te geven.
- **Monitoring en evaluatie van het preventieve gezondheidsbeleid**
 - Aan de hand van gezondheidsindicatoren die (evolutie van) de gezondheidstoestand van de Vlaamse bevolking in kaart brengen, worden prioriteiten bepaald;
 - Bevraging zoals de nationale en regionale gezondheidsenquêtes;
 - Milieu-indicatoren aangereikt door de VMM, OVAM, departement Omgeving (de afdeling omgevingshandhaving in het bijzonder);

- Evaluatierapporten (resultaatsgebieden en operationele doelstellingen) van diverse organisaties binnen het preventieve gezondheidsbeleid;
 - Signaalbeleid van de medische milieukundigen (MMK's) van de Logo's;
 - De ziektelast van bepaalde aandoeningen;
 - Vlaamse werkgroep Zeer Zorgwekkende Stoffen;
 - Inzichten vanuit de kennishub Milieu & Gezondheid, met specifieke vermelding van het programma referentie Humane Biomonitoring door het steunpunt Milieu & Gezondheid;
 - Inzichten vanuit Europese partnerschappen..
- Voor milieugezondheidszorg kunnen **gezondheidsindicatoren**, indien van toepassing, gedifferentieerd worden in indicatoren van blootstelling, belasting en effect;
 - **Gezondheidsdoelstellingen** 'Gezonder Leven' en de doelstelling 'Milieugezondheidszorg' in opmaak (timing eind 2023);
 - De **Sustainable Development Goals** van de WHO/UN. (www.sdgs.be).

De **OVAM** verwijst naar haar **prioriteiten** om bodemkwaliteit te blijven garanderen via bodemsaneringen en via bodemzorg:

- Een praktisch **handelingskader voor bodemzorg** houdt in dat er voor twee bodemhandelingen (ontharding en natuurgebaseerde oplossingen bij het beheer van bodemverontreiniging) een gebruiksvriendelijke handleiding wordt opgemaakt, die aangeeft hoe iedere stakeholder zorgzaam met bodem kan omgaan. Deze integrale aanpak houdt rekening met **nieuwe uitdagingen zoals diffuse bodemverontreiniging en zorgwekkende stoffen**;
- Dat tegen **2036 elke risicogrond** in Vlaanderen **onderzocht** is en waar nodig de sanering van historische verontreinigingen is opgestart;
- Het stimuleren van het **bewustzijn rond historisch verontreinigde waterbodems**;
- Daar waar bij een incident bodemverontreiniging ontstaat, worden **schadegevallen** snel en van nabij opgevolgd;
- **Ontzorgen** van (boven)lokale besturen, burgers en publieke instellingen via oplossingstrajecten en een aanpak op maat. Scholen krijgen als prioritaire doelgroep bijzondere aandacht;
- OVAM ontwikkelt en werkt mee aan platformen die **de ontsluiting van relevante bodemdata** mogelijk maken.

Artikel 8: Het optimaliseren van digitale data- uitwisseling

Beide partijen zien de noodzaak aan een betere stroomlijning van de digitale processen, dit ifv hun (eigen) dossieropvolging en voor het (onderling) uitwisselen van data. Beide partijen werken maximaal samen binnen de beschikbare online toepassingen. Uitwisseling van data op digitale wijze geniet hierbij de voorkeur.

Beide partijen werken gericht mee aan initiatieven (op alle niveaus) om digitale samenwerking en data-uitwisseling te optimaliseren en dit in functie van de middelen die hier tegenover worden gezet.

Beide partijen signaleren binnen haar eigen organisatie welke IT-noden er zijn in functie van een betere digitale samenwerking.

Artikel 9: GDPR en Vertrouwelijkheid

Beide partijen verbinden er zich toe om voor elke actie of project een toetsing uit te voeren aan de regelgeving inzake bescherming van persoonsgegevens en commerciële gegevens en hiervoor de nodige garanties in te bouwen bij de uitvoering van de actie of het project.

De verwerking van persoonsgegevens kan slechts doorgang vinden na de creatie van het nodige wettelijk kader daartoe.

Vertrouwelijke informatie is technische, commerciële of organisatorische informatie over/van de ene partij die ter kennis werd gebracht aan de andere partij en hiertoe uitdrukkelijk aangeduid is, en in het algemeen, elke informatie van welke aard of vorm dan ook die werd verstrekt aan een partij met het oog op de uitvoering van dit protocolakkoord die uitdrukkelijk als vertrouwelijk bestempeld is.

De partijen verbinden er zich toe dergelijke informatie niet te gebruiken, te reproduceren en te verspreiden, rechtstreeks of onrechtstreeks, mondeling of schriftelijk, buiten het kader van het protocolakkoord, tenzij met voorafgaande schriftelijke toelating van de andere partij.

De partijen verbinden er zich toe alle nodige stappen te ondernemen om de naleving te verzekeren van deze verplichting tot vertrouwelijkheid door hun werknemers/personeelsleden en medecontractanten die betrokken zijn bij of werden aangeworven voor de uitvoering van het contract en die directe kennis moeten hebben van deze inlichtingen. Beide partijen blijven echter aansprakelijk tegenover elkaar voor elke inbreuk op de verplichting tot vertrouwelijkheid die in dit artikel wordt omschreven.

Die verplichting tot vertrouwelijkheid is niet van toepassing op vertrouwelijke informatie waarvan de ontvangende partij kan aantonen dat:

- die publiek werd op een andere wijze dan door een tekortkoming van de ontvangende partij;
- die aan de ontvangende partij bekend was voor de terbeschikkingstelling ervan door de mededelende partij;
- die op rechtmatige wijze van een derde werd verkregen;
- die omwille van wettelijke bepaling, een gerechtelijk bevelschrift of administratieve verplichting openbaar wordt gemaakt. De partijen zullen elkaar onmiddellijk op de hoogte brengen van dergelijke verplichting;
- de mededelende partij uitdrukkelijk zijn schriftelijke toestemming heeft gegeven om deze bekend te maken.

De partijen verplichten er zich toe om, op eerste verzoek, alle exemplaren en alle kopieën van vertrouwelijke inlichtingen die hen werden verstrekt terug te bezorgen of te vernietigen.

Het gebruiksrecht van de vertrouwelijke informatie is beperkt tot de duur van het protocolakkoord.

De partij die de vertrouwelijke informatie heeft ontvangen zal onder geen enkel beding intellectuele eigendomsrechten kunnen inroepen over deze vertrouwelijke informatie.

HOOFDSTUK III: IMPLEMENTATIE EN AANSTURING

Artikel 10: Werkgroep

Partijen verbinden zich om een werkgroep op te richten die uitvoering geeft aan de vorm en inhoud van het protocolakkoord en deze te integreren in de dagelijkse werking van de agentschappen. Elke partij voorziet een standaard afvaardiging van 2 personen voor deelname aan de werkgroep. Op basis van de agenda kan de afvaardiging aangevuld worden door bijkomende experts vanuit de partijen en/of externe partnerorganisaties.

Opdracht:

- Bepalen van prioritaire onderwerpen/actiepunten om de samenwerking te optimaliseren;
- Komen tot gedragen afspraken/besluiten;
- Coördineren en opvolgen van de gemaakte afspraken naar de praktijk (in procedures, draaiboeken, ...);
- Te gepaste tijde en minimaal tweemaal per legislatuur mijlpalen vastleggen en evalueren;
- Creëren van een draagvlak voor het protocolakkoord door dit op regelmatige basis onder de aandacht te brengen van de medewerkers;
- Bewaken van en bijsturen van het protocolakkoord en gemaakte afspraken in functie van de gemeenschappelijke doelstellingen en de actualiteit;
- Relevante resultaten delen met betrokken actoren;
- Uitwisselen van input m.b.t. communicatie-initiatieven en het beantwoorden van schriftelijke vragen en vragen om uitleg die een bodem- en gezondheid connotatie hebben.
- Opvolgen van wetgeving die mogelijk impact heeft op dit protocolakkoord om desgevallend wijzigingen in het protocolakkoord naar voor te brengen.

Praktisch:

- De werkgroep komt minimaal 2x per jaar samen, op alternerende basis;
- Hanteert een samenvattende verslaggeving (met alternerend secretariaat);
- Hanteert een samenwerkplatform in een online werkomgeving.

HOOFDSTUK IV – COMMUNICATIE

Voorliggend protocolakkoord vervangt minimaal het protocol uit 2012: ‘Communicatiestappenplan in geval van ernstige bodemverontreiniging waarvoor voorzorgsmaatregelen of veiligheidsmaatregelen noodzakelijk zijn’ dat werd goedgekeurd door Joke Schauvliege en Jo Vandeurzen, respectievelijk Minister van leefmilieu, Natuur en Cultuur en Minister van Volksgezondheid en Gezin.

Beide partijen passen hun communicatiestrategieën toe zoals intern vastgelegd, en of bepaald door draaiboeken. Ze respecteren daarbij minimaal ieders geldende beleidsrichtlijnen en wetteksten. In de draaiboeken zal de praktische invulling van gezamenlijke communicatie worden uitgewerkt en ondervangt minimaal het protocol uit 2012.

Als er geen decretaal verankerde informatiedocumenten zijn om op terug te vallen, , wordt er in het draaiboek een stappenplannen opgenomen om de communicatie naar actoren te formaliseren.

De partijen brengen andere samenwerkingsverbanden op de hoogte van voorliggend protocolakkoord. Beide partijen zullen in zover beschikbaar en toepasbaar, gebruik maken van digitale platformen om data en informatie uit te wisselen.

Op elkaars vraag kunnen beide partijen elkaar input en feedback geven met betrekking tot begeleidende brieven, folders website en ander communicatiekanalen. Beide partijen zijn bereid om (via vertegenwoordiging) aanwezig te zijn op elkaars bewonersvergaderingen of infomomenten indien nodig/gewenst.

HOOFDSTUK V – SLOTBEPALINGEN

Artikel 11: Opzegging en einde van het protocolakkoord

Beide partijen kunnen dit protocolakkoord schriftelijk opzeggen mits inachtneming van een opzegtermijn van 6 maanden.

Het protocolakkoord eindigt van rechtswege wanneer er geen doelstellingen, zoals opgenomen in voorliggend protocolakkoord, meer bestaan voor de samenwerking, of indien de doelstelling tot gevraagde doorgifte van gegevens of inzichten verdwijnt.

Artikel 12: Inwerkingtreding en evaluatie

Het protocolakkoord treedt in werking op moment van ondertekening. Minstens om de vijf jaar wordt het protocolakkoord geëvalueerd en desgevallend bijgesteld via een (tijdelijk) addendum.

Indien bij de evaluatie, vermeld in het eerste lid, blijkt dat het wettelijk kader dat vereist is voor de uitvoering van dit protocolakkoord niet gecreëerd werd, dient het protocolakkoord in die zin aangepast te worden.

Voor het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid,

Karine Moykens

Waarnemend Administrateur-generaal

Voor de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij,

Werner Annaert

Administrateur-generaal